

Digitalizācija

DIGITALIZĀCIJAS IESPĒJU IZMANTOŠANA LATVIJĀ

- ▶ Pilnībā izmantot digitalizācijas iespējas ir būtiski, lai uzturētu ražīguma pieaugumu un uzlabotu dzīves līmeni Latvijā.
- ▶ Lai attīstītu un plašāk izplatītu digitālās tehnoloģijas visā ekonomikā, ir jāstiprina inovāciju ekosistēma.
- ▶ Tā kā digitalizācija aptver dažādas politikas jomas un pārvaldības līmeņus, arvien plašāka tās potenciālo priekšrocību izmantošana ir atkarīga no Latvijas spējas stiprināt visas pārvaldības struktūras aptverošu politikas pieeju.

Kas ir galvenā problēma?

Latvijai ir potenciāls gūt lielāku labumu no digitālām tehnoloģijām, bet, lai tas notiktu, vispirms ir jāatrisina jautājums par uzņēmumu nespēju tās ieviest un apgūt, kā arī jāstiprina inovāciju ekosistēma, lai šīs transformātvāstehnoloģijas tiktu labāk izmantotas visā privātajā un valsts sektorā. Ražīgumu veicinošas tehnoloģijas, piemēram, mākoņdatošanu, ir apguvuši tikai pavisam nedaudzi Latvijas uzņēmumi (sk. attēlu), un atšķirība starp lieliem uzņēmumiem un maziem un vidējiem uzņēmumiem ir ļoti liela. Izdevumi pētniecībai un izstrādei ir mazi, tāpat kā uzņēmumu ieguldījumi zināšanu papildkapitālā, kas uzņēmumiem ļauj efektīvi izmantot jaunas tehnoloģijas. Šo problēmu risināšana palīdzētu Latvijai izmantot iespējas, ko pāreja uz digitālām tehnoloģijām dod spēcīgāki ražīguma izaugsmei un labāki globālo tirgu un vērtību ķēžu pieejamībai, kā arī pastāvīgiem eksperimentiem ar jauniem

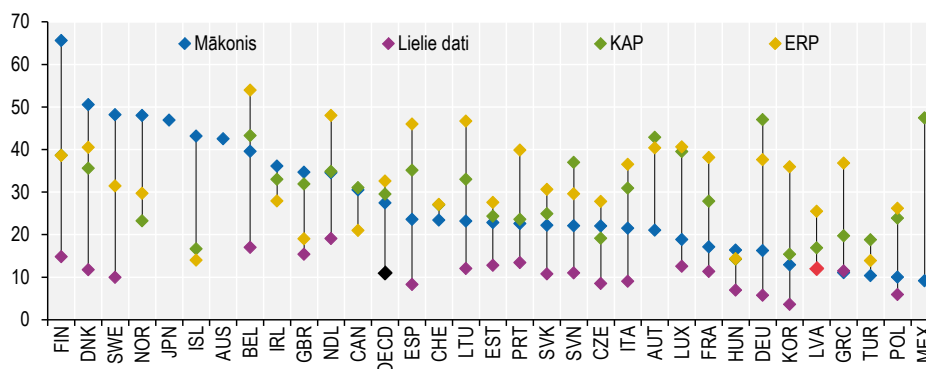
novatoriskiem pakalpojumiem valsts līmenī, piemēram jauni pielietojuma veidi blokķēdes (*blockchain*) tehnoloģijai publiskajā sektorā.

Kādēļ Latvijai tas ir svarīgi?

Plaša spektra dzīves līmeņa uzlabojumi nebūs iespējami, ja netiks saglabāta spēcīga ražīguma izaugsme, īpaši ņemot vērā iedzīvotāju novecošanu. Latvijā, tāpat kā daudzās citās valstīs, ražīguma pieaugums ir kļuvis lēnāks. No 2009. līdz 2015. gadam vidējais pieaugums bija 2,5 % gadā salīdzinājumā ar vairāk nekā 8 % laikposmā no 2001. līdz 2007. gadam. Izmantot priekšrocības, ko dod pāreja uz digitālajām tehnoloģijām, būs būtiski, lai atjaunotu pirmskrīzes produktivitātes izaugsmes tendenci un palīdzētu

Latvijas uzņēmumi atpaliek jaunāko digitālo tehnoloģiju apgūšanā

Uzņēmumi, kas izmanto izvēlētos IKT rīkus un darbības, procentuāli no visiem uzņēmumiem ar vismaz desmit nodarbinātajiem, 2017. gads

Piebilde. ERP ir elektroniskā resursu plānošana un KAP – klientu attiecību pārvaldība. Dati par ERP un KAP attiecas uz 2013. gadu par Kanādu un 2015. gadu par Šveici. Lielie dati attiecas uz 2016. gadu, izņemot par Koreju (2015. gads). Mākoņdati attiecas uz 2016. gadu par Austrāliju, Igauniju, Franciju, Vāciju, Īriju, Itāliju, Japānu, Luksemburgu, Nīderlandi, Šveici, Turciju un Apvienoto Karalisti, uz 2015. gadu – par Koreju un Šveici, uz 2014. gadu – par Islandi un uz 2012. gadu – par Kanādu un Meksiku. Japānas dati ir par visiem uzņēmumiem ar vismaz 100 nodarbinātajiem. Šveices dati ir par visiem uzņēmumiem ar vismaz pieciem nodarbinātajiem. Avots: OECD (2018). ICT Access and Usage by Businesses (database). <http://oe.cd/bus> (accessed in May 2018).

Latvijas ekonomiku pārorientēt uz inovatīvām darbībām ar lielāku pievienoto vērtību. Kā maza valsts Latvija var gūt īpašu labumu no digitālo tehnoloģiju jaudas, lai veicinātu tādu uzņēmumu rašanos, kuri jau kopš dibināšanas ir vērsti uz starptautisku darbību, un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem nodrošinātu prasmju, alternatīva finansējuma un zināšanu tīklu pieejamību. Tam nepieciešama konsekventa politiska rīcība, lai uzlabotu inovācijas politiku un uzņēmumi ieviestu jaunākās tehnoloģijas, vienlaikus pievēršot uzmanību nodarbinātības, prasmju un sociālajai politikai, lai atvieglotu pāreju uz digitālajām tehnoloģijām. Īpaši svarīga ir visas pārvaldības struktūras aptveroša pieeja, lai nodrošinātu, ka pāreju uz digitālajām tehnoloģijām balsta pārbaudītas riska pārvaldības metodes, kas garantē digitālu drošību un privātumu.

Attiecībā uz digitālo infrastruktūru Latvijas sākumpozīcija ir salīdzinoši laba. Valsī optisko šķiedru kabeļu īpatsvars stacionāros tīklos ir viens no lielākajiem (vairāk nekā 60 %), tāpēc privātpersonām un uzņēmumiem ir nodrošināta liela ātruma augstas kvalitātes pakalpojumu pieejamība, un tas ir būtiski, lai atbalstītu datu analīzi, uz datiem balstītu inovāciju un datu virzītu progresu ražošanas procesos. Latvija ir arī OECD valstu pirmajā desmitā pēc mobilā platjoslas pārklājuma. Tomēr pieejamība automātiski nenozīmē efektīvu digitālo tehnoloģiju izmantošanu, jo 2015. gadā tikai 10 % Latvijas uzņēmumu nodarbojās ar pārdošanu, izmantojot e-komerciju, salīdzinājumā ar vidēji 22 % uzņēmumu OECD valstīs. Lai gan Latvijā to privātpersonu un uzņēmumu īpatsvars, kas saziņai ar valsts iestādēm izmanto internetu, ir lielāks par vidējo, uzticības palielināšana digitālām darbībām joprojām ir būtisks faktors, lai veicinātu pastāvīgu jaunu pakalpojumu ieviešanu. 2015. gadā tikai 17 % Latvijas uzņēmumu bija oficiāli izstrādāta kiberdrošības politika salīdzinājumā ar 32 % uzņēmumu vidēji ES.

Ir nepieciešamas investīcijas publiskajā un privātajā pētniecībā, lai turpinātu izvērst pāreju uz digitālajām tehnoloģijām un izstrādātu un izplatītu jaunas tehnoloģijas, ražojumus, lietotnes, darījumu darbības modeļus un organizācijas struktūras. Savukārt digitālo tehnoloģiju, tostarp datu analīzes, apgūšana un izmantošana ir saistīta ar lielāku inovatīvu darbību visā ekonomikā kopumā. 2015. gadā pētniecībā un izstrādē tika ieguldīti tikai 0,6 % no Latvijas IKP, bet riska kapitāla ieguldījumi IKT nozarē 2016. gadā ievērojami atpalika no citu Eiropas valstu līmeņa. Latvijā ir arī ļoti maz uzņēmējdarbības pētnieku (14 %), kuri ir svarīga pētniecībā un izstrādes nozares kopējā snieguma sastāvdaļa. Inovācijas ekosistēmas stiprināšana sekmēs centienus izmantot digitalizācijas iespējas Latvijā.

Lai pilnībā izmantotu digitalizācijas sniegtās iespējas, ir pastāvīgi jāatjaunina izglītības un mācību sistēmas, ikvienam nodrošinot spēcīgu kognitīvo (tostarp IKT) prasmju pamatu. Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas vidējie rādītāji 15 gadus veciem Latvijas skolēniem zinātnēs, lasītprasme un matemātikā ir nedaudz zem OECD valstu vidējiem rādītājiem, un tikai 8,3 % Latvijas skolēnu mācās teicami salīdzinājumā ar skolēniem citās OECD valstīs (15,3 %) un kaimiņvalstīs Igaunijā (20,4 %) un Lietuvā (9,5 %). Pēdējos gados Latvijā visu vecumposmu grupās

Kas politikas veidotājiem būtu jā dara?

- ▶ Jāveido visas pārvaldības struktūras aptveroša politikas pieeja digitalizācijai dažādu politikas jomu mijiedarbībā, pārsniedzot tradicionālos politikas ietvarus un aizsniedzot dažādus pārvaldības līmeņus.
- ▶ Jāveicina mākoņpakalpojumu, datu analīzes un citu ražīgumu uzlabojošu tehnoloģiju apgūšana, īpaši mazajos un vidējos uzņēmumos, palielinot uzņēmēju informētību par jaunajām iespējām un stiprinot digitālo drošību un privātumu.
- ▶ Jāpārskata inovācijas politikas nostādnes, lai atbalstītu eksperimentus, zināšanu veidošanu un digitālo iespēju pārņemšanu visās nozarēs.

ir arī paaugstinājies iegūtās izglītības līmenis, bet to pieaugušo skaits, kuri turpina izglītību, – 7 % – joprojām ir zem Eiropas Savienības vidējā rādītāja, kas ir gandrīz 11 %. Nostiprināt pamatprasmes un mudināt pieaugušos, īpaši tos, kuru prasmes ir vājas, turpināt mācības pēc formālās izglītības iegūšanas būs būtiski, lai palīdzētu Latvijas iedzīvotājiem pielāgoties pārmaiņām, ko nes līdzī digitalizācija, un gūt labumu no tām.

Papildinformācija

OECD (2018), *Going Digital in a Multilateral World*, Report for the Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, 30-31 May 2018, Paris. <http://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2018-6-EN.pdf>